

CENTRUM MEDYCZNE KSZTAŁCENIA PODYPLOMOWEGO

Program specjalizacji

W

OTORYNOLARYNGOLOGII

Program dla lekarzy posiadających specjalizację I stopnia w otolaryngologii

Warszawa 2002

Program specjalizacji opracowany został przez zespół ekspertów

Prof. dr hab. med. Grzegorz Janczewski - konsultant krajowy

Prof. dr hab. med. Andrzej Kukwa - przedstawiciel konsultanta krajowego

Prof. dr hab. med. Henryk Skarżyński - przedstawiciel konsultanta krajowego

Prof. dr hab. med. Elżbieta Hassmann-Poznańska - przedstawiciel Zarządu Głównego
Polskiego Towarzystwa Otolaryngologicznego

Prof. dr hab. med. Antoni Pruszewicz - przedstawiciel Zarządu Głównego Polskiego
Towarzystwa Otolaryngologicznego

Prof. dr hab. med. Stanisław Bień - przedstawiciel Naczelnej Rady Lekarskiej

Dr med. Antoni Osmólski - przedstawiciel CMKP

1 - Cel studiów specjalizacyjnych

Cele edukacyjne

Celem studiów specjalizacyjnych z otorynolaryngologii jest aktualizowanie wiadomości i umiejętności uzyskanych na studiach medycznych oraz na stażu podyplomowym, nabywanie nowej wiedzy i doświadczenia klinicznego – zgodnie z programem specjalizacji jak również rozwijanie pożądanych cech osobowości.

Uzyskane kompetencje

Lekarz po ukończeniu studiów specjalizacyjnych i otrzymaniu tytułu specjalisty w otorynolaryngologii uzyska szczególne kwalifikacje uprawniające zgodnie ze współczesną wiedzą medyczną do rozpoznawania, leczenia i profilaktyki chorób: ucha, kości skroniowej, nosa, zatok przynosowych, jamy ustnej, gardła, krtani, tchawicy, oskrzeli, przełyku, głowy, szyi i przyległych struktur oraz diagnostyki i leczenia chorób narządów zmysłów: słuchu, równowagi, węchu i smaku a także chorób nerwów czaszkowych: trójdzielnego, twarzewego, przedsionkowo-ślimakowego, językowo-gardłowego, błędnego, dodatkowego i podjęzykowego wraz z diagnostyką i leczeniem zaburzeń połykania i obwodowej postaci zespołu snu z bezdechami.

Otorynolaryngolog we współpracy ze specjalistami w zakresie audiologii i foniatrii współdziała w rozpoznawaniu i leczeniu zaburzeń komunikowania się związanych z głosem, mową i słuchem. Niektóre choroby zlokalizowane w sąsiedztwie oka, ośrodkowego układu nerwowego oraz szkieletu twarzy, rozpoznawane przez otorynolaryngologa, na przykład powikłania uszno- i zatokopochodne, leczą w ścisłej kooperacji z lekarzami innych specjalności.

Lekarz po uzyskaniu tytułu specjalisty uprawniony jest ponadto do:

- samodzielnej pracy w ambulatorium, oddziale lub klinice,
- objęcia stanowisko ordynatora oddziału otorynolaryngologicznego lub kierownika przychodni
- kierowania specjalizacją w otorynolaryngologii innych lekarzy,
- orzekania o potrzebie rehabilitacji leczniczej, niezdolności do pracy, niezdolności do pracy zarobkowej lub w gospodarstwie rolnym, uszczerbku na zdrowiu oraz niepełnosprawności z powodu rozpoznanych i leczonych chorób,
- przygotowywania opinii, zaświadczeń i wniosków dotyczących leczonych chorych,
- udzielania konsultacji lekarskich w dziedzinie otorynolaryngologii lekarzom innych specjalności,

- prowadzenia promocji zdrowia i zapobiegania chorobom i urazom,
- wykonywania indywidualnej, specjalistycznej praktyki lekarskiej lub udzielania świadczeń zdrowotnych w ramach grupowej praktyki lekarskiej w dziedzinie otorynolaryngologii,
- doskonalenia zawodowego innych pracowników medycznych,

WIEDZA W ZAKRESIE CHIRURGII

2 - Wymagana wiedza i umiejętności praktyczne

Oczekuje się, że po ukończeniu specjalizacji lekarz wykaże się niżej wymienioną wiedzą

Podstawowe zasady leczenia chirurgicznego (wskazania, przeciwwskazania, powikłania)

- Typy zabiegów operacyjnych i ich przydatność w zależności od wieku pacjenta i od typu procedury - uniwersalne środki ostrożności.
- Anestezja hiperwentylacyjna.
- Sedacja.
- Znieczulenie miejscowe.
- Znieczulenie ogólne, monitorowanie śródoperacyjne.
- Postępowanie w powikłaniach śród-i pooperacyjnych: hipertermia złośliwa, wyciek płynu mózgowo-rdzeniowego, krwawienie wewnątrzczaszkowe, udar, utrata słuchu, zaburzenia równowagi, wodogłowie, krwiak pod- i nadoponowy, porażenie nerwów czaszkowych, ból głowy, meningitis, podwójne widzenie, zawroty głowy, psychoza steroidowa.
- Postępowanie operacyjne w obrębie dróg oddechowych.
- Postępowanie przy leczeniu ran.
- Przeszczepy (autogenne, homo- i alloprzeszczepy).
- Płaty skórne, skórno-mięśniowe, skórno-mięśniowo-kostne, wolne/uszypułowane.
- Interdyscyplinarne planowanie leczenia (neuroradiologia, anestezjologia, neurologia, neurochirurgia), wolne przeszczepy z zespoleniem mikronaczyniowym.
- Opieka pooperacyjna (intensywna opieka anestezjologiczna, neurologiczna, fizyko-terapia, neurologiczna opieka pielęgnarska).
- Poradnictwo dla pacjenta i rodziny.

Podstawowe techniki operacyjne (wskazania, przeciwwskazania, powikłania)

- Chirurgia mikronaczyniowa.
- Chirurgia endoskopowa.
- Chirurgia z użyciem lasera
- CO₂, Nd: Yag, Holm –Yag, Erb-Yag.
- Aspiracja ultradźwiękowa.

KSZTAŁCENIE W OTORYNOLARYNGOLOGII

3 - Wymagana wiedza i umiejętności praktyczne

Wymagana wiedza i umiejętności praktyczne, które powinny być opanowane przez lekarza przedstawione zostały poniżej w formie listy: A). procedur diagnostycznych, B). postępowania zachowawczego, oraz C). postępowania chirurgicznego. Wykaz obejmuje obszar działania laryngologa oraz zadania dotyczące świadczonej przez niego opieki lekarskiej.

Umiejętności wymagane jako niezbędne dla uzyskania specjalizacji są określone jako „umiejętności podstawowe” i oznaczone kolejnym numerem. Są to zarówno procedury diagnostyczne jak i lecznicze. Nabycie tych umiejętności powinno odbywać się w następujących trzech kategoriach:

S - samodzielnie,

N - pod nadzorem doświadczonego specjalisty,

A - poprzez asystowanie doświadczonemu / doświadczonym specjalistom .

Wyjaśnienie: Wyszczególnione kategorie (S, N, A) są wymogami minimalnymi. Oznacza to, że zabiegi zakwalifikowane do samodzielnego wykonania (S) nie mogą być wykonywane docelowo pod nadzorem (N) lub jako asysta (A). Zabiegi zakwalifikowane do wykonania pod nadzorem (N) nie mogą być wykonywane jako asysta (A). Zabiegi zakwalifikowane do wykonania pod nadzorem lub jako asysta (A) mogą być wykonywane samodzielnie (S) w momencie, kiedy kierujący specjalizacją uzna, że nadszedł na to właściwy czas w związku z uzyskanymi kompetencjami zawodowymi kandydata na specjalistę .

Procedury, które wykonywane są jedynie w niektórych ośrodkach i klinikach uniwersyteckich albo wyspecjalizowanych oddziałach określone są jako „umiejętności zaawansowane”. Specjalizujący się lekarz musi jednak posiadać teoretyczną znajomość również tych zaawansowanych procedur, a zwłaszcza znajomość zasad odpowiedniego wczesnego rozpoznawania i kierowania do leczenia w takich ośrodkach.

Oczekuje się, że w trakcie specjalizacji kandydat stopniowo zwiększać będzie swój udział w podejmowaniu decyzji oraz nabywać niezbędne doświadczenie diagnostyczne i chirurgiczne w najczęściej wykonywanych zabiegach w zakresie ORL. Końcowym celem kształcenia specjalizacyjnego jest osiągnięcie przez kandydata zdolności do przejęcia pełnej odpowiedzialności za ustalenie rozpoznania oraz sposób prowadzenia leczenia .

I. Część podstawowa	Umiejętności podstawowe			Umiejętności zaawansowane
	S	N	A	
<i>Niżej wymienione wiedza powinna być opanowana w zakresie niezbędnym dla dalszego kształcenia szczegółowego w otorynolaryngologii</i>				
1. Medycyna wypadkowa i resuscytacja	X			
2. Kontrola i leczenie zakażeń	X			

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

3. Podstawy farmakologii klinicznej i farmakoekonomiki	X			
4. Przetaczanie krwi i płynów krwiozastępczych	X			
5. Hemostaza	X			
6. Podstawy onkologii	X			
7. Podstawy genetyki klinicznej	X			
8. Ogólne zasady postępowania chirurgicznego	X			
9. Podstawy chirurgii plastycznej i rekonstrukcyjnej	X			
10. Transplantacje w medycynie	X			
11. Podstawy medycyny paliatywnej	X			
12. Podstawy immunologii	X			
13. Podstawy endokrynologii	X			
14. Zasady żywienia doustnego i pozajelitowego	X			
15. Zasady kontroli jakości opieki medycznej	X			
16. Zasady kodeksu etyki lekarskiej	X			
17. Orzecznictwo lekarskie i prawo medyczne .	X			
18. Zasady promocji i organizacji zdrowia publicznego .	X			
19. Podstawowe procedury laboratoryjne: zasady pobierania próbek z płynów ustrojowych i wydalin	X			
A. Procedury diagnostyczne				
20. Podstawowe badania laboratoryjne: wskazania, prawidłowe pobieranie materiału do badań, przetrzymywanie/przechowywanie przesłanych próbek pobranego materiału oraz interpretacja wyników badań	X			
21. Podstawowe normy badań laboratoryjnych	X			
Szczególna znajomość badań laboratoryjnych użytecznych w chorobach ORL				
22. Ocena grupy krwi i Rh - obserwacja hemolizy	X			
23. Samodzielne wykonywanie krzyżówki krwi do przetoczenia	X			
24. Testy serologiczne i ich zasady	X			
25. Test Coombs'a bezpośredni i pośredni		X		
26. Zasady wykrywania bakterii (posiewy)		X		
27. Zasady wykrywania grzybów (posiewy)		X		

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

28. Antybiogram		X		
Analiza markerów nowotworowych				X
29. Testy w alergii i ich interpretacja		X		
30. Podstawy laboratoryjnej oceny hemostazy		X		
II. Otologia	Umiejętności podstawowe			Umiejętności zaawansowane
<i>Biegła znajomość teoretyczna, umiejętności praktyczne i doświadczenie kliniczne</i>	S	N	A	
A. Procedury diagnostyczne				
a) Badanie kliniczne				
1. Otokopia	X			
2. Endoskopia	X			
3. Mikroskopia	X			
b) Ocena słuchu				
4. Akumetria	X			
5. Badanie stroikami	X			
6. Audiometria tonalna	X			
7. Audiometria słowna	X			
8. Audiometria nadprogowa	X			
9. Audiometria impedancyjna	X			
10. Audiometria odpowiedzi wywołanych (BERA, ERA)		X		
11. Otoemisje akustyczne (OEA)		X		
12. Metody/testy skriningowe (przesiewowe) – obiektywne i subiektywne.		X		
c) Ocena czynności narządu równowagi (z obserwacją oczopląsu w okularach Frenzla)				
13. Oczopląs samoistny	X			
14. Oczopląs wywołany z zmiany położenia	X			
15. Oczopląs położeniowy	X			
16. Testy kaloryczne	X			
17. Elektronystagmografia – umiejętność interpretacji zapisu .		X		
18. Testy obrotowe i test fotela wahadłowego			X	
19. Odruchy statokinetyczne (n . p. Unterberger'a, Romberg'a)	X			

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

20. Posturografia			X	
Wideonystagmografia				X
d) Czynność nerwu twarzowego				
Testy topodiagnostyczne:				
21. Schirmer'a, smakowe, odruch z mięśnia strzemiączkowego	X			
Testy neurofizjologiczne:				
22. Testy stymulacji nerwu (MST, NMG, EnoG, TFR)			X	
23. Elektromiografia			X	
e) Interpretacja badań obrazowych				
24. Klasycznych zdjęć Rtg, TK, MR, angiografii i innych	X			
B. Leczenie zachowawcze				
Farmakoterapia, rehabilitacja czynnościowa:				
25. Zapalenie ucha	X			
26. Głuchoty odbiorczej	X			
27. Szumów usznych	X			
28. Zawrotów głowy i zaburzeń równowagi	X			
29. Niedowładu i porażenia nerwu twarzowego	X			
30. Opieka pooperacyjna	X			
C. Leczenie chirurgiczne				
31. Ćwiczenia na kości skroniowej	X			
32. Znieczulenia miejscowe i regionalne	X			
33. Postępowanie w urazach ucha zewnętrznego	X			
34. Usunięcie kostniaka		X		
35. Plastyka małżowiny usznej – otoplastyka		X		
36. Meatoplastyka			X	
37. Usunięcie ciała obcego	X			
38. Usuwanie polipów z przewodu słuchowego	X			
39. Nacięcie błony bębenkowej – myringotomia	X			
40. Zakładanie drenów wentylacyjnych	X			
41. Plastyka błony bębenkowej – myringoplastyka		X		
42. Otwarcie jamy bębenkowej – tympanotomia		X		
43. Antrotomia		X		

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

44. Mastoidectomy				
Prosta		X		
Zmodyfikowana			X	
Radykalna			X	
45. Tympanoplastyka z rekonstrukcją łańcucha kosteczek			X	
Wszczyepy protez				
Protezy ucha środkowego				X
Zaczepy kostne - aparaty słuchowe zakotwiczone				X
Wszczyepy ślimakowe i pniowe				X
46. Stapedektomia, stapetodomia			X	
Nacięcie woreczka endolimfatycznego – sakotomia				X
Przecięcie części przedsionkowej nerwu przedsionkowo-ślimakowego				X
Leczenie chirurgiczne nerwiaka nerwu VIII				X
Chirurgia nerwu twarzowego				
Dekompresja				X
Uzupełnienie przeszczepem – grafting				X
Monitorowanie czynności nerwu				X
Leczenie chirurgiczne kłębczaków opuszki żyły szyjnej				X
Petrosektomia				X
Chirurgia podstawy czaszki (otobasis) z rekonstrukcją				X
Korekcja zaburzeń rozwojowych – malformacji				
Małżowiny usznej				X
Przetok przeduszných				X
Przewodu słuchowego zewnętrznego				X
Ucha środkowego				X
Pourazowe operacje naprawcze				
47. Małżowiny usznej		X		
48. Przewodu słuchowego zewnętrznego		X		
Ucha środkowego i wewnętrznego włączając szycie nerwów, naczyń i opony twardej				X
Chirurgia guzów				
49. Małżowiny usznej		X		

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

50. Przewodu słuchowego zewnętrznego Ucha środkowego i wewnętrznego naciekających nerwy, naczynia i oponę twardą w obrębie kości skroniowej			X	X
III. Nos i zatoki przynosowe	Umiejętności podstawowe			Umiejętności zaawansowane
<i>Biegła znajomość teoretyczna, umiejętności praktyczne i doświadczenie kliniczne</i>	S	N	A	
A. Procedury diagnostyczne				
a) Badanie kliniczne				
1. Rynoskopia przednia i tylna	X			
2. Endoskopia jam nosa i nosogardła	X			
3. Mikroskopia	X			
b) Testy czynnościowe				
4. Rynomanometria		X		
Rynometria akustyczna				X
5. Badanie węchu	X			
Ocena czynności rzęsek - testy czynnościowe				X
c) Badania obrazowe i ich ocena				
6. USG		X		
7. Rtg klasyczny	X			
Interpretacja badań:				
8. TK – tomografii komputerowej	X			
9. MR – rezonansu magnetycznego	X			
10. radioizotopowych (scyntygrafia)		X		
11. angiografii		X		
d) Alergia testy				
12. Testy naskórkowe z alergenami			X	
13. Testy śródskórne z alergenami (testy: Prick i Scratch)			X	
14. Nosowe testy prowokacyjne			X	
15. Cytologia nosa			X	
16. Testy eliminacyjne			X	
17. Interpretacja testów serologicznych (RAST, IgE)	X			

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

B. Leczenie zachowawcze				
18. Farmakoterapia	X			
Immunoterapia				X
19. Leczenie reakcji anafilaktycznej	X			
C. Leczenie chirurgiczne				
Nos				
20. Znieczulenia miejscowe i regionalne	X			
21. Krwawienia z nosa	X			
22. Tamponada przednia i tylna	X			
23. Koagulacja naczyń	X			
24. Ciała obce i ich usuwanie	X			
25. Polipektomia	X			
26. Chirurgia małżowin nosowych		X		
27. Nacięcie i drenaż ropnia przegrody nosa	X			
28. Septoplastyka	X			
29. Reoperacja po operacji przegrody nosa			X	
30. Rynoplastyka zamknięta			X	
Rynoplastyka otwarta				X
Rewizja po nieudanej rynoplastyce				X
Powikłania rynoplastyki				X
Rynoplastyka z powiększeniem nosa				X
Rynoplastyka ze zmniejszeniem nosa				X
31. Operacja przerostu skóry nosa (rynophyma).			X	
Korekcja zniekształceń i zaburzeń rozwojowych:				X
Niewykształcenie nozdrzy tylnych,				X
Przetoki, naddatków skórnych itd.				X
Zatoki przynosowe				
32. Endoskopia zatok	X			
33. Punkcja i płukanie zatok	X			
34. Endoskopowa antrostomia		X		
35. Radykalna antrostomia (operacja Caldwellella i Luca)	X			
36. Punkcja zatoki czołowej	X			

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

37. Chirurgia zatoki czołowej z dojścia zewnętrznego		X		
38. Chirurgia zatok sitowych z dojścia zewnętrznego		X		
39. Ethmoidektomia wewnątrznosowa (chirurgia endoskopowa, mikroskopowa)			X	
40. Frontoetmoidektomia (endoskopowa)			X	
Chirurgia zatoki klinowej				X
Rewizja po operacji zatok przynosowych				X
41. Zamknięcie przetoki ustno-zatokowej			X	
42. Podwiązanie tętnicy szyjnej zewnętrznej i tętnic sitowych			X	
Dekompresja oczodołu				X
Dacro-cysto-rhinostomia				X
Postępowanie w przypadkach płynotoku				X
Chirurgia guzów:				
43. Usunięcie szczęki częściowe i całkowite			X	
44. Rynotomia boczna			X	
Midfacial degloving				X
Podwójny dostęp do przedniej części podstawy czaszki				X
Orbitotomia				X
Usunięcie tkanek oczodołu				X
Chirurgia przedniego dołu czaszki (płat osteoplastyczny, plastyka opony twardej)				X
Naprawa uszkodzeń po urazie (traumatologia)				
45. Uszkodzenia tkanek miękkich	X			
46. Złamania nosa	X			
47. Nacięcie i opróżnienie krwiaka przegrody nosa	X			
48. Złamania i uszkodzenia ścian zatok przynosowych			X	
Złamania oczodołu, włączając w to przemieszczenie się gałki ocznej do zatoki				X
49. Złamania kości i łuku jarzmowego			X	
Dekompresja nerwu wzrokowego				X
Rekonstrukcja przedniego dołu czaszki				X

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

IV. Krtań, tchawica	Umiejętności podstawowe			Umiejętności zaawansowane
	S	N	A	
<i>Biegła znajomość teoretyczna, umiejętności praktyczne i doświadczenie kliniczne</i>				
A. Procedury diagnostyczne				
a) Badanie kliniczne (dorosłych i dzieci)				
1. Laryngoskopia pośrednia	X			
2. Laryngoskopia z użyciem optyki	X			
3. Przeknosowa laryngoskopia przy użyciu giętkiego endoskopu		X		
4. Przeknosowa tracheobronchoskopia przy użyciu giętkiego endoskopu		X		
5. Laryngoskopia bezpośrednia	X			
6. Mikrolaryngoskopia	X			
7. Tracheoskopia z użyciem sztywnego endoskopu	X			
8. Bronchoskopia przy użyciu giętkiego i sztywnego bronchoskopu		X		
9. Stroboskopia		X		
10. Spirometria		X		
11. Subiektywna i akustyczna analiza głosu		X		
12. Ocena maksymalnego czasu fonacji	X			
13. Ocena fonetograficzna		X		
14. Pobieranie wydzieliny/wymazu z dróg oddechowych do badania bakteriologicznego	X			
15. Bronchoskopia – pobranie popłuczyny dla oceny cytologicznej i bakteriologicznej			X	
16. Biopsja wewnątrzkrtańniowa	X			
17. Biopsja wewnątrztchawicza i wewnątrzoskrzelowa			X	
18. Ocena dróg oddechowych u noworodków i dzieci			X	
Elektromyografia krtani				X
b) Interpretacja badań obrazowych				
19. Konwencjonalne badania Rtg, USG, TK, MR	X			
B. Leczenie zachowawcze				
20. Podawanie leków bezpośrednio do krtani	X			
21. Leczenie inhalacjami	X			
22. Farmakoterapia	X			

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

23. Leczenie foniatryczne i postępowanie logopedyczne		X		
24. Opieka laryngologiczna nad osobami pracującymi głosem		X		
25. Głos i ćwiczenia głosowe , zwłaszcza po całkowitej laryngektomii		X		
C. Leczenie chirurgiczne				
26. Znieczulenie miejscowe i regionalne	X			
27. Usuwanie ciał obcych z krtani, tchawicy i oskrzeli		X		
28. Intubacja dotchawicza	X			
29. Tracheostomia i pielęgnacja tracheostomy .	X			
30. Zamknięcie chirurgiczne tracheostomy	X			
31. Konikotomia	X			
32. Biopsja mikrolaryngoskopowa	X			
Chirurgia laserowa krtani i tchawicy, pokrewne techniki (np. w przypadku zwężeń)				X
Chirurgia w przypadku porażenia jednej ze strun głosowych (poprawa głosu)				X
Chirurgia w przypadku porażenia obu strun głosowych (rekonstrukcja drogi powietrznej)				X
Chirurgiczne leczenie zaburzeń głosowych – fonochirurgia				X
Chirurgia nerwu krtaniowego górnego i dolnego				X
Postępowanie z drogami oddechowymi u noworodków i dzieci				X
Leczenie chirurgiczne zaburzeń rozwojowych				X
Leczenie chirurgiczne urazów (traumatologia)				X
Leczenie guzów				
Chirurgia wewnątrzkraniowa w przypadkach wczesnych zmian nowotworowych i nienowotworowych				X
Laryngektomie częściowe				
33. Chordektomia			X	
34. Nadgłośniowa, częściowa laryngektomia			X	
35. Laryngektomia pionowa			X	

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację I stopnia w otolaryngologii

Operacje radykalne				
36. Całkowita laryngektomia			X	
Laryngofaryngektomia				
częściowa				X
całkowita				X
laryngo-faryngo-ezofagektomia				X
rekonstrukcja z użyciem płatów miejscowych i odległych mikronaczyniowych .				X
Laryngektomie subtotalne				X
37. Rehabilitacja z użyciem protez głosowych		X		
Leczenie zwężeń krtaniowo – tchawicznych				X
Leczenie przetok tchawiczo-przelykowych				X
Chirurgia rekonstrukcyjna tchawicy i przełyku				X
V. Jama ustna, gardło, przełyk	Umiejętności podstawowe			Umiejętności zaawansowane
<i>Biegła znajomość teoretyczna, umiejętności , i doświadczenie kliniczne</i>	S	N	A	
A. Procedury diagnostyczne				
a) Badanie kliniczne (dorosłych i dzieci)				
1. Oglądanie i obmacywanie tkanek jamy ustnej i części ustnej gardła	X			
2. Nasofaryngoskopia	X			
3. Hipofaryngoskopia	X			
4. Ezofagoskopia	X			
5. Endoskopowa ocena narządów jamy ustnej, gardła i przełyku, przy użyciu giętkiego i sztywnego endoskopu, włączając w to biopsję, pobieranie wymazów, popłuczyn itp. badań	X			
6. Gustometria		X		
7. Badanie wydzielania śliny		X		
8. Testy czynnościowe w przypadku zaburzeń połykania, oraz diagnostyka refleksu żołądkowo – gardłowego .			X	
9. Diagnostyka obwodowej postaci zespołu zaburzeń snu z bezdechami .		X		
10. Ocena obwodowych i ośrodkowych zaburzeń mowy		X		

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

b) Interpretacja badań obrazowych				
11. USG, konwencjonalne badanie Rtg, TK, MR,	X			
B. Leczenie zachowawcze				
12. Nawilżanie i inhalacje	X			
13. Leczenie farmakologiczne	X			
14. Miejscowe stosowanie leków	X			
15. Rehabilitacja połykania i aspiracji			X	
16. Rehabilitacja głosu i mowy		X		
C. Leczenie chirurgiczne				
17. Znieczulenie miejscowe i regionalne	X			
18. Adenotomia	X			
19. Tonsillektomia i tonsillotomia	X			
20. Sposoby tamowania krwawienia po operacji migdałków	X			
Nacięcie ropnia				
21. ropnia nasady języka i dna jamy ustnej		X		
22. ropnia około i zagardłowego		X		
23. ropnia około zamigdałkowego	X			
Korekcja zaburzeń rozwojowych:				
24. krótkiego wędzidełka języka	X			
25. żabki i torbieli zarodkowych	X			
Wad podniebienia				X
Przerostu języka				X
26. Usuwanie kamieni gruczołów ślinowych z dojścia przez jamę ustną	X			
Transpozycja przewodu ślinianki				X
Litotrypsja				X
27. Usuwanie ciał obcych	X			
Usuwanie uchyłków gardła i przetyku .				X
28. Biopsja i określenie stadium guza		X		
Faryngostomia				X
Zamknięcie faryngostomii				X
Miotomia mięśnia pierścienno-gardłowego				X

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację I stopnia w otolaryngologii

Chirurgia urazowa				X
Chirurgia guzów				
29. Chirurgia laserowa jamy ustnej i gardła			X	
Resekcja języka				
30. częściowa resekcja języka		X		
31. hemiglossektomia			X	
całkowita glossektomia				X
Rekonstrukcja języka				X
Przeszczepy mikronaczyniowe				X
Resekcja, osteosynteza i rekonstrukcja żuchwy				X
Faryngotomia				X
Faryngektomia				
częściowa				X
całkowita				X
Chirurgia guzów nosogardła				X
32. Chirurgia guzów części ustnej gardła wraz z rekonstrukcją			X	
33. Częściowa /całkowita resekcja warg i ich plastyczna rekonstrukcja			X	
34. Zaburzenia oddychania podczas snu, chrapanie; Leczenie chrapania; leczenie chirurgiczne obwodowej postaci zespołu snu z bezdechami			X	
VI. Głowa i Szyja	Umiejętności podstawowe			Umiejętności zaawansowane
<i>Biegła znajomość teoretyczna, umiejętności praktyczne i doświadczenie kliniczne</i>	S	N	A	
A. Procedury diagnostyczne				
a) Badanie kliniczne (dorosłych i dzieci)				
Badanie czynności nerwów czaszkowych:				
1. Kliniczne	X			
2. Elektrofizjologiczne			X	
3. Interpretacja wyników badań hormonalnych tarczycy	X			
4. Punkcja cienkoigłowa		X		
b) Interpretacja badań obrazowych				
5. USG, konwencjonalnego badania Rtg, TK, MR, scyntygrafia	X			

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

B. Leczenie zachowawcze			
6. Farmakologiczne	X		
7. Zachowawcze leczenie ran	X		
Chemio-radio-terapia			X
Stosowanie toksyny botulinowej			X
C. Leczenie chirurgiczne			
8. Znieczulenie miejscowe i regionalne	X		
9. Postępowanie w przypadkach niepowodzeń w gojeniu ran		X	
10. Postępowanie z ranami otwartymi szyi	X		
11. Postępowanie z przetokami szyi		X	
12. Zamknięcie przetoki			X
13. Usuwanie torbieli i przetok środkowych i bocznych szyi		X	
14. Nacinanie i drenaż ropni	X		
15. Leczenie chirurgiczne guzów niezłośliwych		X	
Chirurgia korekcyjna zniekształceń i zaburzeń rozwojowych			X
Chirurgia urazów			
16. Postępowanie w przypadkach uszkodzeń tkanek miękkich w części środkowej i bocznej twarzy	X		
17. Wieloodłamowe złamania w części środkowej i bocznej twarzy			X
18. Osteosynteza			X
Chirurgia nerwów czaszkowych V, VII, XII			
odsłonięcie, dekompresja, neuroliza			X
rekonstrukcja plastyczna			X
Usuwanie guzów			
19. Pobranie węzła chłonnego lub tkanki z szyi	X		
20. Wycięcie nowotworów skóry niezłośliwych i złośliwych skóry. Usunięcie węzłów chłonnych		X	
21. radykalne			X
22. zmodyfikowane			X
23. Guzy tkanek miękkich			X
Guzy pochodzenia naczyniowego			X

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

Guzy pochodzenia nerwowego				X
Chirurgia gruczołów ślinowych				
24. Wyłuszczenie ślinianki podżuchwowej		X		
25. Wyłuszczenie ślinianki podjęzykowej		X		
Usunięcie ślinianki przyusznej/parotidektomia:				
26. częściowa (powierzchnowa)			X	
27. całkowita (z zachowaniem nerwu twarzowego)			X	
28. radykalna z resekcją nerwu twarzowego			X	
Poszerzona (o okoliczne tkanki)				X
Chirurgia naczyniowa				
29. Preparowanie i podwiązanie naczyń		X		
Pośrednia i bezpośrednia katetyzacja żyły szyjnej wewnętrznej				X
Wstawki naczyniowe "vascular grafting"				X
Połączenia/anastomozy mikronaczyniowe				X
Chirurgia gruczołu tarczowego				
30. Usunięcia płata / lobektomia			X	
31. Usunięcie połowy tarczycy/ hemityreoidektomia			X	
Całkowite usunięcie tarczycy				X
Chirurgia plastyczna i rekonstrukcyjna				
32. Ograniczone okoliczne/regionalne przesuwanie i przemieszczanie płatów		X		
33. Wolne przeszczepy skóry		X		
Rozległa rekonstrukcyjna plastyczna:				
Płaty mięśniowo-powięziowe				X
Płaty mięśniowo-skórne				X
Płaty mikronaczyniowe				X
Rehabilitacja porażonej twarzy				
Dynamiczna; płaty mięśniowe z unerwieniem				X
Statyczna: procedury statyczne płaty mięśniowe odnerwione, paski powięzi i inne				X
Facelifting				X
Blefaroplastyki				X
Rekonstrukcja ubytków kostnych				X
Rekonstrukcja ubytków fragmentami chrzęstnymi				X

4 - Formy i metody kształcenia

Program specjalizacji obejmuje kształcenie teoretyczne (uczestniczenie w kursach specjalizacyjnych), kształcenie praktyczne w postępowaniu diagnostycznym leczniczym i rehabilitacyjnym (w czasie staży kierunkowych), samokształcenie oraz kontrolę postępów kształcenia (zaliczanie kolokwium i sprawdzianów umiejętności praktycznych).

a) Kursy specjalizacyjne

Uwaga: Zaliczane będzie specjalizującym się lekarzom uczestniczenie tylko w tych kursach specjalizacyjnych (wprowadzających i doskonalących), które uzyskały pozytywną opinię konsultanta krajowego i wpisane zostały na prowadzoną przez CMKP listę kursów specjalizacyjnych i podmiotów prowadzących kursy objęte programem specjalizacji, która podawana jest corocznie do wiadomości specjalizujących się lekarzy na stronie Internetowej CMKP: www.cmkp.edu.pl.

1) Kurs: "Otologia – wprowadzenie do diagnostyki i terapii"

Treść kursu:

Program kursu powinien dotyczyć wstępnej problematyki ze szczególnym uwzględnieniem anatomii topograficznej, dolegliwości i objawów, diagnostyki chorób omawianego regionu (zbieranie wywiadu), badań dodatkowych i ich interpretacji, oraz leczenia – współczesne techniki.

Czas trwania kursu: 5 dni

Miejsce kształcenia: ośrodki akademickie lub oddziały prowadzone przez samodzielnych pracowników nauki specjalistów w otorynolaryngologii

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

2) Kurs: "Rynologia – wprowadzenie do diagnostyki i terapii"

Treść kursu:

Program kursu powinien dotyczyć wstępnej problematyki ze szczególnym uwzględnieniem anatomii topograficznej, dolegliwości i objawów, diagnostyki chorób omawianego regionu (zbieranie wywiadu), badań dodatkowych i ich interpretacji, oraz leczenia – współczesne techniki.

Czas trwania kursu: 5 dni

Miejsce kształcenia: ośrodki akademickie lub oddziały prowadzone przez samodzielnych pracowników nauki specjalistów w otorynolaryngologii

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

3) Kurs: "Krtkań i tchawica – wprowadzenie do diagnostyki i terapii"

Treść kursu:

Program kursu powinien dotyczyć wstępnej problematyki ze szczególnym uwzględnieniem anatomii topograficznej, dolegliwości i objawów, diagnostyki chorób omawianego regionu (zbieranie wywiadu), badań dodatkowych i ich interpretacji, oraz leczenia – współczesne techniki.

Czas trwania kursu: 5 dni

Miejsce kształcenia: ośrodki akademickie lub oddziały prowadzone przez samodzielnych pracowników nauki specjalistów w otorynolaryngologii

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

4) Kurs: "Jama ustna, gardło i przelyk – wprowadzenie do diagnostyki i terapii"

Treść kursu:

Program kursu powinien dotyczyć wstępnej problematyki ze szczególnym uwzględnieniem anatomii topograficznej, dolegliwości i objawów, diagnostyki chorób omawianego regionu (zbieranie wywiadu), badań dodatkowych i ich interpretacji, oraz leczenia – współczesne techniki.

Czas trwania kursu: 5 dni

Miejsce kształcenia: ośrodki akademickie lub oddziały prowadzone przez samodzielnych pracowników nauki specjalistów w otorynolaryngologii

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

5) Kurs: "Głowa i szyja – wprowadzenie do diagnostyki i terapii"

Treść kursu:

Program kursu powinien dotyczyć wstępnej problematyki ze szczególnym uwzględnieniem anatomii topograficznej, dolegliwości i objawów, diagnostyki chorób omawianego regionu (zbieranie wywiadu), badań dodatkowych i ich interpretacji, oraz leczenia – współczesne techniki.

Czas trwania kursu: 5 dni

Miejsce kształcenia: ośrodki akademickie lub oddziały prowadzone przez samodzielnych pracowników nauki specjalistów w otorynolaryngologii

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

6) Kurs: "Onkologia w otorynolaryngologii"

Treść kursu:

Program kursu powinien dotyczyć wstępnej problematyki ze szczególnym uwzględnieniem anatomii topograficznej głowy i szyi, dolegliwości i objawów, (zbieranie wywiadu), analizy wyników badań dodatkowych i ich interpretacji, oraz leczenia – współczesne techniki.

Czas trwania kursu: 5 dni

Miejsce kształcenia: ośrodki akademickie lub oddziały prowadzone przez samodzielnych pracowników nauki specjalistów w otorynolaryngologii

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

7) Kurs: " Promocja zdrowia"

Zakres wiedzy: Pojęcie zdrowia i jego uwarunkowań. Promocja zdrowia, pojęcia podstawowe, definicje. Organizacja promocji zdrowia w Polsce i na świecie - przykłady programów. Metody promocji zdrowia. Promocja zdrowia w zakładach opieki zdrowotnej. Wybrane problemy promocji zdrowia kobiet. Ocena skuteczności. Promocja zdrowia w Narodowym Programie Zdrowia.

Czas trwania kursu: 3 dni

Forma zaliczenia kursu: kolokwium z wiedzy objętej programem kursu przeprowadzane przez kierownika kursu.

b) Staże kierunkowe

KSZTAŁCENIE W OTORYNOLARYNGOLOGII

1. Staż specjalizacyjny podstawowy w otorynolaryngologii

Program stażu:

Zakres wiedzy teoretycznej:

Lekarz w czasie stażu ma obowiązek zapoznać się z rozpoznawaniem i leczeniem chorób, którymi zajmuje się otorynolaryngologia (zgodnie z punktem 3 programu specjalizacji)

Umiejętności praktyczne:

W czasie stażu lekarz asystuje i wykonuje zabiegi oraz stosuje procedury wymienione w punkcie 3 programu specjalizacji.

Ponadto lekarz specjalizujący się w otorynolaryngologii powinien nabyć wystarczającej umiejętności i biegłości w leczeniu powikłań po operacjach na twarzy, uszach i szyi jak również samodzielnym wykonywaniu następujących zabiegów diagnostycznych i leczniczych u osób dorosłych i u dzieci:

- przedmuchiwanie i katetyzacja trąbek słuchowych,
- nakłucie zatok szczękowych,
- tamponada przednia i tylna przy krwawieniach z nosa,
- nacięcie ropnia okołomigdałkowego,
- nacięcie ropnia tylnogardłowego,
- nacięcie ropnia przegrody nosa,
- nacięcie ropowicy szyi,
- paracenteza, utrudnione usunięcie woskowiny,
- usuwanie ciał obcych z: nosa, gardła, krtani, przetyku i oskrzeli,
- usuwanie polipów: ucha, nosa, krtani i gardła (polipa choanalnego),
- operacja przegrody nosa, nastawianie złamanych kości nosa,
- klinowe wycięcie migdałków podniebiennych i całkowite usunięcia migdałka gardłowego; kontrola endoskopowa,
- samodzielne wykonanie tracheotomii i wszystkich jej odmian,
- nakłucie łądźwiowe.

Forma zaliczenia stażu kierunkowego (u kierownika stażu): a) kolokwium z wiedzy teoretycznej, b) sprawdzian umiejętności praktycznych - potwierdzenie, że lekarz wykonał samodzielnie zabiegi lub/i procedury wymienione w programie stażu lub uczestniczył (asystował) w ich wykonywaniu.

Czas trwania stażu: 38 miesięcy (3 lata i 2 miesiące)

Miejsce stażu: macierzysta placówka specjalizująca

W ramach stażu specjalizacyjnego podstawowego lekarz może odbyć staż kierunkowy w innym ośrodku otorynolaryngologicznym w przypadku kiedy ośrodek prowadzący specjalizację nie ma w sposób zadowalający rozwiniętej diagnostyki i operacji w ważnych działach otorynolaryngologii np. otologii, rynologii, onkologii itp. wskazane jest wtedy skierowanie specjalizującego się lekarza na staż uzupełniający w tym zakresie do innego kompetentnego ośrodka otorynolaryngologicznego.

2. Staż specjalizacyjny kierunkowy w otorynolaryngologii (w innym ośrodku otorynolaryngologicznym) - fakultatywnie

Program stażu:

Zakres wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych

Program stażu obejmować będzie wiedzę i umiejętności praktyczne, których lekarz nie mógłby uzyskać w swojej placówce specjalizującej.

Forma zaliczenia stażu kierunkowego (u kierownika stażu): a) kolokwium z wiedzy teoretycznej objętej programem stażu, b) sprawdzian umiejętności praktycznych - potwierdzenie, że lekarz wykonał samodzielnie zabiegi lub/i procedury wymienione w programie stażu lub uczestniczył (asystował) w ich wykonywaniu.

Czas trwania stażu: ustala kierownik specjalizacji

Miejsce stażu: inny akredytowany ośrodek otorynolaryngologiczny

3. Staż kierunkowy w laryngologii dziecięcej

Program stażu:

Zakres wiedzy teoretycznej:

Zapoznanie się ze specyfiką diagnostyki i odmienności patologii chorób nosa, gardła, krtani i uszu w wieku rozwojowym.

Umiejętności praktyczne:

Zdobycie umiejętności prawidłowej oceny nosa, gardła, krtani i uszu w wieku rozwojowym ze szczególnym uwzględnieniem dziecka małego.

Forma zaliczenia stażu kierunkowego (u kierownika stażu): a) kolokwium z wiedzy teoretycznej określonej w programie stażu, b) sprawdzian umiejętności praktycznych - potwierdzenie, że lekarz wykonał samodzielnie zabiegi lub/i procedury wymienione w programie stażu lub uczestniczył (asystował) w ich wykonywaniu.

Czas trwania stażu: 4 miesiące

Miejsce stażu: klinika lub oddział laryngologii dziecięcej

c) Kształcenie umiejętności wykonywania zabiegów i procedur medycznych

Wykaz i liczba zabiegów i procedur medycznych, które specjalizujący się lekarz ma obowiązek wykonać samodzielnie w trakcie specjalizacji

Ucho – w ciągu 4 lat 40 zabiegów (w ciągu roku pożądane wykonanie 10 zabiegów) w tym:

- zabiegi w zakresie ucha zewnętrznego: uszkodzenie pourazowe, krwotoki, ciała obce, plastyczne korekcje małżowiny i podobne,
- zabiegi na uchu środkowym: paracenteza, drenaż jam bębenkowych, myringoplastyka, operacja doszczętna, operacja poprawiająca słuch.

Nos, zatoki – w ciągu 4 lat 40 zabiegów (w ciągu roku pożądane wykonanie 10 zabiegów) w tym:

- zabiegi w jamie nosa: polipektomia, tamponady, operacje przy krwotokach z nosa (podwiązanie tętnic),
- zabiegi na rusztowaniu kostno-chrzęstnym nosa: rynoplastyka,
- zabiegi obejmujące zatoki przynosowe, nasoantrostomia, sinusoskopia,
- zabiegi na częściach miękkich twarzoczaszki: przetoki torbiele, zmiany pourazowe.

Krtań – w ciągu 4 lat 40 zabiegów (pożądane wykonanie 10 zabiegów w ciągu roku) w tym:

- tracheotomie,
- intubacje lub tracheoskopye łącznie z zabiegami usuwania ciała obcego,
- zabiegi wewnątrzkrtańowe: direktoskopia, mikrolaryngoskopia, pobieranie wycinków, usuwanie polipów i/lub odpowiednie im zabiegi,
- ezofagoscopia: diagnostyczne i/lub usuwanie ciała obcego itp.,

Gardło – w ciągu 4 lat 60 zabiegów (pożądane wykonanie 15 zabiegów w ciągu roku) w tym:

- tonsillektomie,
- adenotomie,
- zabiegi nacięcia ropnia okołomigdałkowego lub pozagardłowego,
- zabiegi przy zmianach pourazowych, zapalnych, zwyrodnieniowych, kamica ślinianki podżuchwowej i podobne.

Szyja – w ciągu 4 lat 24 zabiegi (pożądane wykonanie 6 zabiegów w ciągu roku) w tym:

- zabiegi w przypadkach ropni, ropowicy, nowotworów niezłośliwych, torbieli, uszkodzeń pourazowych części miękkich szyi,
- zabiegi na drogach chłonnych szyi (całkowita, częściowa resekcja węzłów chłonnych szyi).

Razem 204 zabiegi w ciągu 4 lat specjalizacji (51 zabiegów w ciągu roku)

d) Formy samokształcenia

- praktyka zawodowa (staż specjalizacyjny) z jednoczesnym kształceniem się pod kierunkiem kierownika specjalizacji, udział w seminariach, konsultacjach, obchodach lekarskich, dyżurach, posiedzeniach naukowych i innych formach

Program specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację
I stopnia w otolaryngologii

- kształcenia wskazanych przez kierownika specjalizacji,
- Udział w zjazdach i sympozjach zatwierdzonych przez Polskie Towarzystwo Otolaryngologiczne Chirurgów Głowy i Szyi.
  - Samokształcenie w chirurgii ucha i kości skroniowej prowadzone na kościach pobranych ze zwłok.
  - Konieczne jest nabycie umiejętności korzystania z Internetu i możliwość dostępu do Internetu dla każdego specjalizującego się w otorynolaryngologii.
  - Czynny udział w działalności edukacyjnej Polskiego Towarzystwa Otolaryngologicznego wygłoszenie referatu na posiedzeniu naukowym lub opracowanie przypadków do demonstracji (prac kazuistycznych).
  - Przygotowanie pracy pogładowej.

Zalecane lektury do samokształcenia

- 1) Atlas TNM. Sanmedica -Wiedza i Życie .1992
- 2) Becker W., Naumann H., Pfaltz C.: Choroby uszu, nosa i gardła. Bell Comp. 1999
- 3) Boeninghaus H.: Otolaryngologia. Springer-PWN 1997;
- 4) Chmielik M.: Otolaryngologia dziecięca. Wyd. Lekarskie PZWL 2001;
- 5) Gluckman J., Gullane P., Johnson J.: Praktyczne postępowanie w guzach głowy i szyi. Wyd. Lekarskie PZWL 1996;
- 6) Hotaling A., Stankiewicz J.; Otolaryngologia dziecięca. Via Medica 1996;
- 7) Janczewski G., Osuch–Wójcikiewicz E. (Red); Rak krtani i gardła dolnego. α - Medica Press. 2002;
- 8) Janczewski G., Goździk–Żołnierkiewicz T.: Konsultacje otolaryngologiczne. PZWL 1990;
- 9) Janczewski G., Latkowski B. (Red): Otoneurologia. Bell. Comp. W-wa 1998;
- 10) Janczewski G. Otolaryngologia u schyłku XX wieku. Via Medica 2001;
- 11) Kamiński B., Dziak A. (Red): Dorazna pomoc lekarska .Wyd.Lekarskie PZWL 1994;
- 12) Kryst L (Red) : Chirurgia szczękowo – twarzowa . Wyd.Lekarskie PZWL 1999 ;
- 13) Kryst L. (Red): Chirurgia głowy i szyi. Wyd.Lekarskie PZWL 1996;
- 14) Krzeski A., Janczewski G. (Red): Choroby nosa i zatok przynosowych. Sanmedia 1997;
- 15) Latkowski B.: Elektronystagmografia praktyczna. Wyd. Lekarskie PZWL, 1999;
- 16) Latkowski B. (Red): Zarys historii otorynolaryngologii polskiej 1879 – 1995. Wyd. Akad. Med. w Łodzi 1996;
- 17) Latkowski B. (Red): Technika zabiegów i operacji w otorynolaryngologii. Wyd. Lekarskie PZWL, 2000;
- 18) Ligęziński A.(Red).: Postępy w diagnostyce i leczeniu chorób nosa i zatok przynosowych. Wyd. Medycyna Praktyczna 1998;
- 19) Mroczkowski E., Wielgosz R.: Mikrochirurgia endonasalna.Wyd. SCRIPT 1997; PZWL W-wa 1990;
- 20) Naumann H.: Diagnostyka różnicowa w otorynolaryngologii. Wyd. Lekarskie PZWL 1996;
- 21) Noszczyk W. (Red): Przegląd Piśmiennictwa Chirurgicznego (patrz dział: Otolaryngologia) – edycja każdego roku od 1994 r. Wyd. Fundacja Polskiego Przeglądu Chirurgicznego.

- 22) Otolaryngologia Polska - dwumiesięcznik. Wyd. Urban & Partner
- 23) Pruszewicz A. (Red.): Foniatria kliniczna. PZWL W-wa 1992;
- 24) Pruszewicz A. (Red): Zarys audiologii klinicznej. Wyd. A.M w Poznaniu 2000;
- 25) Samoliński B., Janczewski G. (Red): Nieżyty nosa. Wyd. Scholar W-wa 2000;
- 26) Sikorowa L., Meyza J.: Guzy ślinianek. PZWL 1989;
- 27) Skarżyński H., Wysocki J. (Red): Urazy kości skroniowej. Wyd. Instytutu Fizjologii i Patol. Słuchu W-wa 1999;
- 28) Janczewski G., Osuch-Wójcikiewicz E.: Rak krtani i gardła dolnego. Alfa-Medica-Press 2002.
- 29) Dzierżanowska D., Jurkiewicz D., Zielnik-Jurkiewicz B.: Zakażenia w otolaryngologii. Alfa-medica-press. Bielsko-Biała 2002.
- 30) Nesterowicz Mirosław: Prawo medyczne. Wydawnictwo Dom Organizatora. Toruń 1998.
- 31) Safian Marek: Prawo i medycyna. Instytut Wymiaru Sprawiedliwości. Oficyna Naukowa. Warszawa 1998.

e) Pełnienie dyżurów lekarskich

Lekarz specjalizujący się w otorynolaryngologii zobowiązany jest do pełnienia co najmniej 3 dyżurów lekarskich w miesiącu.

5 - Metody oceny wiedzy i umiejętności praktycznych

a) Kolokwia

Specjalizujący się lekarz jest zobowiązany do zaliczenia kolokwium po zakończeniu każdego kursu specjalizacyjnego u kierownika kursu.

Specjalizujący się lekarz jest zobowiązany do zaliczenia kolokwium po zakończeniu każdego stażu kierunkowego u kierownika stażu.

Kierownik specjalizacji powinien przyjąć kolokwium z zakresu każdego podstawowego działu laryngologii:

- 1) kolokwium „Otologia”,
- 2) kolokwium „Nos i zatoki przynosowe”,
- 3) kolokwium „Krtani i tchawica”
- 4) kolokwium „Jama ustna, gardło, przełyk”,
- 5) kolokwium „Głowa i szyja”
- 6) kolokwium "Otolaryngologia dziecięca"

Lekarz zdaje kolokwium z prawa medycznego w wojewódzkim ośrodku kształcenia u osoby upoważnionej przez okręgową izbę lekarską.

b) Sprawdziany umiejętności praktycznych

Są regularnie przeprowadzane przez kierownika specjalizacji.

Sprawdziany umiejętności praktycznych mają formę zaliczenia przez kierownika specjalizacji lub kierownika stażu kierunkowego przewidzianych w programie zabiegów, które lekarz wykonał lub do których asystował w czasie stażu kierunkowego.

c) Ocena pracy pogładowej

Prace pogładowe, jak i inne opracowania w postaci artykułów są oceniane i zaliczane przez kierownika specjalizacji

6. Znajomość języków obcych

Oczekuje się, że specjalizujący się lekarz wykaże się praktyczną znajomością przynajmniej jednego z języków obcych: angielskiego, francuskiego, niemieckiego lub hiszpańskiego w stopniu umożliwiającym:

- a) rozumienie tekstu pisanego, w szczególności dotyczącego literatury fachowej i piśmiennictwa lekarskiego,
- b) porozumienie się z pacjentem, lekarzami i przedstawicielami innych zawodów medycznych,
- c) pisanie tekstów medycznych, w szczególności opinii i orzeczeń lekarskich

Obowiązuje zaliczenie znajomości języka obcego w studium języków obcych akademii medycznej.

7 - Czas trwania specjalizacji

Czas trwania specjalizacji w otorynolaryngologii dla lekarzy posiadających specjalizację I stopnia w otolaryngologii wynosi 4 lata w tym staże, kursy i urlopy.

8 - Państwowy egzamin specjalizacyjny

Studia specjalizacyjne w otorynolaryngologii kończą się państwowym egzaminem specjalizacyjnym złożonym z części teoretycznej i części praktycznej. Egzamin zdaje się w następującej kolejności:

- egzamin praktyczny, (egzamin praktyczny polega na zaliczeniu umiejętności praktycznych przez kierownika specjalizacji potwierdzone przez konsultanta wojewódzkiego),
- egzamin testowy, (zbiór zadań testowych wielorakiego wyboru z zakresu wymaganej wiedzy wymienionej w programie specjalizacji)
- egzamin ustny (pytania ustne problemowe z zakresu wymaganej wiedzy wymienionej w programie specjalizacji, przygotowane wcześniej przez komisję i losowane przez kandydata w trakcie egzaminu)

9 - Ewaluacja programu studiów specjalizacyjnych

Program studiów specjalizacyjnych będzie okresowo poddawany ewaluacji i w razie potrzeby modyfikowany przede wszystkim w związku z postępami wiedzy medycznej i koniecznością ciągłego doskonalenia procesu specjalizacji lekarskich - po zasięgnięciu opinii nadzoru specjalistycznego, samorządu lekarskiego, towarzystw naukowych, CMKP i Ministerstwa Zdrowia. Specjalizujący się lekarze oraz ich kierownicy specjalizacji zobowiązani są śledzić i uwzględniać zmiany programowe i odpowiednio korygować proces własnych studiów specjalizacyjnych. Aktualna, obowiązująca wszystkich specjalizujących się lekarzy wersja programu studiów specjalizacyjnych w otorynolaryngologii, jest dostępna na stronie Internetowej CMKP: www.cmkp.edu.pl